

Interferențe

FLORIAN POTRA

Produsul bine făcut

E cit se poate de firesc ca oamenii să prefere produsul solid, executat cu onestitate și măiestrie meșteșugărească, produsul cit mai durabil și, dacă e posibil, cit mai decorativ, cit mai agreabil. Un țaran (tradițional) răsucea pe toate părțile, pină să-l cumpere, orice obiect de tirg, pipându-i parcă „istoria”, de la alegerea materialului brut pină la prelucrarea specifică, din ele ivindu-se calitatea, valoarea. Desigur, trecerea de la industria manufacturieră, care aproape că asigură unicatul, la industria mecanizată, cu produsele ei în serie, lărgind decisiv aria de cumpărători, a modificat din rădăcini criteriile și gusturile. Cu toate acestea, e foarte probabilă și imaginea unui țaran (cooperatist), care — nemaifiind nevoit să cîntărească în mîină un fier de plug sau friiele de piele ale unui harnașament — își astîmpără foamea analitică și pofta de evaluare a execuției, descompunînd în piese un tractor sau o combină, dîndu-și verdictul, progresiv specializat, asupra construcției lor (într-o viziune, poate, ce nu exclude lucrul „din ciocan și dalță”, cum reconștituia, patetic, un reporter, genașă prinului tractor românesc, IAR-22).

Dar în lumea spectacolului? Nu este adevărat că „industria culturală” (sau „industria spectacolului”) s-ar fi născut abia în cea de-a doua jumătate a secolului nostru. Ea s-a constituit mai limpede, ca atare, în ultimele decenii, dar concepția și mentalitatea pe care le reflectă își găsesc originile și cele dintîi manifestări în secolul al XIX-lea, cum e și normal. Chiar acum o sută de ani, criticul dramatic Francisque Sarcey lansa — în conformi-

tate cu orientările pozitivistice și cu necesitățile epocii sale — conceptul de „piece bien faite”, piesa bine scrisă. Bine scrisă pentru a fi bine pusă în scenă: pentru că Sarcey se uita mai puțin cu un ochi la „făina” literaturii dramatice și mai mult, cu celălalt ochi, la „slănină” dinamicii serilor (și seriilor) de spectacol, care luaseră un nemaicunoscut avînt (odată cu țeserea rețelei de căi ferate și cu organizarea de expoziții universale, poli de atracție pentru tot provinciul și străinul în vizită la Paris). Sarcey avusese înaintași remarcabili, și nu doar în „preceptiștii” aristotelizanți ai Renașterii, ci mai ales în „secoliştii de aur” ai teatrului spaniol, care statorniciseră, cu destulă doctrină și minuție, cum trebuie să fie și ce trebuie să conțină un spectacol pentru a avea succes de public (și de stimă). În esență, și neoclasicii, și spaniolii lui Lope de Vega, și pozitivistul Sarcey — precum azi, americanii avizi de „rețetare” învășind semenii cum se scrie o piesă de teatru, un scenariu de film, un roman etc., pe lingă scrisorile de afaceri sau de dragoste — extrag dintr-o imensă experiență de veacuri o serie de observații cu efect practic, menite să asigure, prin seama ținută de ele, calitatea garantată (dacă nu excelentă) produsului văzut și ascultat pe scenă. De atunci, fenomenul s-a adîncit și s-a lărgit, dînd cîștig de cauză „produsului bine făcut”, piesei în care autorul s-a priceput, cu meșteșugită agerime de manufacturier verificat, să așeze și să dozeze elementele și ingredientele trebuincioase unui „uzufect” spectacular bine pus la punct: adică, o reprezentație și dramatică, și

duioasă, și educativă, și cutile, și sentimentală ș.a.m.d., toate, însă, cu măsură, cu o „justă măsură”, în respectul bunului-simț sau al simțului comun, care — așa cum gîndea Gramsci — pe lingă că implică principiul de calitate, identifică pricina exactă, simplă și la îndemînă, și nu te lasă derutat de întortocheri și speculații metafizice, pseudo-profunde, pseudo-științifice etc.

Din punctul de vedere al unei vieți culturale naționale, faptul acesta e fast, deoarece avantajează aproape fără excepție producția autohtonă: între două „pieces bien faites”, una străină și alta „originală”, publicul o va prefera pe cea de-acasă. Situația e dovedită de „cariera”, de difuzarea și longevitatea spectacolelor, eu încărcătura lor de funcție și finalitate socială. La noi, pe primele locuri ale listei de recorduri se află piese bine scrise și bine jucate ca Siciliana, ca Viața e ca un vagon? etc. (abia după acestea vin Doi pe un balansoar, Elisabeta I etc.). În fond, e vorba de o matcă specifică a perioadei pe care o străbatem, de revoluție tehnico-științifică și de industrializare, care-și face simțită înrîurirea și seacă în toate domeniile vieții și creației naționale: lupta pentru ridicarea continuă a calității produsului este una dintre legile de bază ale dezvoltării noastre contemporane. În ceea ce privește teatrul (dar și filmul, televiziunea, orice spectacol audiovizual), pe asemenea temelii trainice își înalță operele de artă: adică, la un capăt, sintezele absolute ale timpului nostru (încheiate) și, la celălalt capăt, sondele aruncate în apele încă necercetate ale prezentului și viitorului. Depășind, după asimilare, simplul produs, prin originalitate, prin anvergură ideologico-stilistică, opera de artă va aminti, totuși, privită în filigran, de scrupulul artizanal și de bravura, de mîndria, individuală și colectivă, a „produsului bine făcut”, cifru esențial și transparent al evoluției noastre, industrializate și electificate.